

Одним з визначних явищ знаменитої кодифікації французького законодавства під егідою Імператора Наполеона з п'яти Кодексів було прийняття у 1810 р. Кримінально-процесуального кодексу, який називався Code d'instruction criminelle – Кодекс кримінального розслідування. Наполеон усвідомлював незавершеність цього, створеного за його безпосередньої участі, Кодексу, тому не дав йому свого імені і передбачав зі збігом часу та накопиченням досвіду змінювати його, для чого був прийнятий спеціальний закон, яким Касаційному суду приписувалося щорічно вносити в Державну Раду подання щодо його потреб та недоліків. Таким чином, можна сказати, що Кодекс мав як свої переваги, так і недоліки. Він охоплював не всі можливі питання у сфері кримінального права. Наприклад, не були визначені форми вини, нічого не говорилося про давності, про сукупності злочинів. У КК згадувався замах, але він повністю прирівнювався до закінченого злочину, якщо злочинне діяння переривалося не з волі лофнера.

Структура Кримінального кодексу 1810 р., хоча і була більш складною, але в принципі відповідала структурі КК 1791 р. Короткі попередні положення, а також книги перша і друга були присвячені загальним питанням покарань, їх видам кримінальної відповідальності. Вони представляли собою своєрідну *загальну частину* Кодексу, в якій викладалися основні поняття і принципи кримінального права. У третій і четвертій книгах містився конкретний перелік злочинних діянь і визначалися у кожному окремому випадку вид і міра покарання (*особлива частина*). Безпосереднім взірцем і орієнтиром для творців кодексу Наполеона стали роботи французьких юристів XVII і XVIII століть, а вже у становленні загального французького цивільного права важливу роль відіграли відомі вчені-юристи (Дюмелен, Кокій, Ф. Буржон, Будинки, Ж. Потье, К. Олів'є) та практики (судді, адвокати, королівські чиновники). Французьке цивільне право створювалося в основному практиками, що не запобігли рецепцію римського права і зберегли більшу частину національного звичаєвого права (кутюми). Також його було засновано на громадських ідеалах Просвітництва, як його розуміли Дідро, Вольтер і Руссо: індивід з народження володіє невід'ємним правом на свободу совісті, свободу віросповідання, свободу на здійснення економічної діяльності. Це право ґрунтовно зруйнувало старий соціальний правовий порядок. Укладачі кодексу Наполеона зайняли більш збалансовану позицію в сфері індивідуальних громадянських прав.

На підставі викладеного можна зробити висновок про те, що Кримінально-процесуальний кодекс Наполеона є важливим джерелом права. Насамперед він поєднав у собі основи римського та німецького права, основною метою якого було поширення одного джерела права на всій території Франції. Основною його особливістю було те, що він ґрунтувався на буржуазному принципі рівності всіх громадян перед законом, закріплював основні положення буржуазної законності. Сам Наполеон добре розумів історичну значущість своєї правової діяльності. На думку французів, саме його кодекс є філософським каменем, і, таким чином, національна гордість за цивільний кодекс стала характерною рисою юридичного способу мислення французів.

*Булгаков Артур Олександрович,
Асистент кафедри історії держави
та права України та зарубіжних країн
Національного юридичного Університету
імені Ярослава Мудрого*

Становлення правової регламентації охорони земель в заповідниках і рекреаційних зонах

Особливими об'єктами, які заслуговують на окрему увагу для вивчення являються землі, що мають статус рекреаційної зони та заповідника. Саме віднесення цих земель до повної охорони має важливе значення для держави та суспільства, в цілому.

Саме землі рекреаційного призначення мають унікальні особливості для лікування, оздоровлення та відпочинку людей. Будь-який негативний вплив на дані території можуть нести в собі катастрофічні наслідки та повністю знищити особливо цінні землі.

Щодо земель, які мають заповідний характер, то вони в першу чергу направлені на збереження всього природного комплексу на певній території. Вони піддаються певній консервації задля збереження унікальної ландшафтної зони, що має особливу цінність.

Розуміння необхідності особливого підходу до заповідників в 1883 році висловив В.В. Докучаєв в своїй книзі «Русский чернозем», де він зазначив, що вони необхідні для об'єктивного вивчення ґрунтів і закономірностей їх розвитку, але за умови повного їх виключення з господарського обороту.¹

¹ Василий Васильевич Докучаев. В.В. Докучаев. Русский чернозем. Придесловие - 31 окт. 1883г. Из-во ОГИЗ-СЕЛЬХОЗГИЗ, 1936, с.558

Законодавче закріплення норм, що визначають ці об'єкти зі спеціальним статусом почалося в радянський період. Так, першим документом, що відокремив особливо цінні землі, як окремих об'єкт став Декрет про Землю, який закріпив основні приписи охорони такої категорії: «Земельные участки с высоко - культурными хозяйствами: сады, плантации, рассадники, питомники, оранжереи и т.п. не подлежат разделу, а превращаются в показательные и передаются в исключительное пользование государства или общин, в зависимости от размера и значения их». Дане положення стає визначним для створення окремих актів, які направлені на забезпечені режиму особливої охорони до таких територій.

Першим спеціалізованим актом став Декрет СНК «Про лікувальні місцевості загальнодержавного значення»² від 20.03.1919 року. Дається визначення «лікувальна місцевість» загальнодержавного та місцевого значення. Загальнодержавний статус закріплюється постановами Народного Комісаріату Охорони Здоров'я, яка визначала дані ділянки, які мають важливе значення за складом і цілющими властивостями своїх мінеральних джерел і мають постійно забезпечений приплив води або запаси мінеральних грязей в достатній кількості. Лікувальні місцевості місцевого значення закріплювались в керівництві і спостереженням Народного Комісаріату Охорони здоров'я та передаються Народним Комісаріатом Охорони здоров'я у відання і управління Медико-Санітарних Відділів відповідних місцевих органів. Вказані землі, парки, степові водні простори передаються із ведення Наркомзему у відання Наркомату охорони та його закладів. Постановою Народного Комісаріату Охорони Здоров'я «Про визнання за деякими лікувальними місцевостями загальнодержавного значення та про поширення на них дії декрету від 4 квітня 1919 р.»³ від 29.05.1919 року було визначено 30 лікувальних місцевостей загальнодержавного значення.

Прийняття даних актів свідчило про особливу увагу та стурбованість за стан земель та їх майбутнє для укріплення держави. Ці акти регулювали частину питань, які увійшли до ЗКУ з комплексним врегулюванням всіх питань.

Першими актами, які започатковували процес створення перших заповідників були: Декрет РНК УСРР від 3 квітня 1919 р. «Про оголошення частин колишнього маєтку Фальцфейна «Асканія-Нова» і «Слізаветфельд» народно-заповідним парком»,⁴ декрет РНК УСРР від 8 лютого 1921 р. «Про Асканія-Нова»⁵, постанова Української Економічної Ради від 11 лютого 1922 р. «Про державний рибний заповідник «Антоніна»⁶. Вони стали відправною точкою збереження і відтворення унікальних природних багатств.

Білий Артем Олександрович, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого Інститут підготовки кадрів для органів юстиції України, 1 курс, 10 група

ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНІВ МАНУ

Стародавня Індія мала специфічні риси розвитку, які знайшли відображення у низці особливостей індійського права. Ці особливості проявилися, насамперед, у джерелах права, серед яких особливе місце займають дхармашастри – збірники релігійно-моральних і правових розпоряджень, правил (дхарм). Так у період від II ст. до н.е. до II ст. н.е. виникла велика література – Закони Ману.

Закони Ману – найбільш відоме джерело законодавства Стародавньої Індії, яке можна порівняти за рівнем розвитку юридичних політичних конструкцій із законодавством значно пізніших періодів. Вони складаються із 12 глав, але правовий зміст міститься у IV, VII, VIII і X, хоча й тут він переплітається з релігійними і моральними міркуваннями. Написані Закони Ману у вигляді двовіршів для полегшення їх запам'ятовування.

Актуальність даної теми полягає у тому, що індійське суспільство на сучасному етапі свого розвитку, як і II ст. до н.е. до II ст. н.е. поділяється за кастовим устроєм, тобто, у Законах Ману були

² Собрание узаконений и распоряжений правительства за 1919 г. Управление делами Совнаркома СССР М. 1943 стр. 320-322.

³ Собрание узаконений и распоряжений правительства за 1919 г. Управление делами Совнаркома СССР М. 1943 стр. 415-416.

⁴ Про оголошення частин колишнього маєтку Фальцфейна «Асканія-Нова» і «Слізаветфельд» народно-заповідним парком: декрет РНК УСРР від 03.04.1919 р. // ЗУ УСРР. – 1919. – № 16. – Ст. 176.

⁵ Про оголошення «Асканія-Нова» державним степовим заповідником УСРР: декрет РНК УСРР від 08.02.1921 р. // ЗУ УСРР. – 1921. – № 2. – Ст. 48.

⁶ Про державний рибний заповідник «Антоніна»: пост. Укр. Економ. Ради від 11.02.1922 р. // ЗУ УСРР. – 1922. – № 7. – Ст. 114.